

จังหวัดสุรินทร์ (เขมรถิ่นไทย: ซเร็น) เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างหรือ "อีสานใต้" มีชื่อเสียงด้านการเลี้ยงช้าง การทอผ้าไหม ข้าวหอมมะลิสุรินทร์ มีผู้คนหลายเผ่าพันธุ์และภาษา อาทิ เขมร กูย และลาว (ไทยอีสาน) มีประชากรมากเป็นอันดับที่ 11 และมีพื้นที่กว้างเป็นอันดับที่ 24

คำขวัญประจำจังหวัด : สุรินทร์ถิ่นช้างใหญ่ ผ้าไหมงาม ประคำสวย ร่ำรวยปราสาท ผักกาดหวาน ข้าวสารหอม งามพร้อมวัฒนธรรม

ถิ่นช้างใหญ่ หมายถึง มีคชอาณาจักร และศูนย์ศึกษาซึ่งมีช้างอยู่มาก เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด

ผ้าไหมงาม หมายถึง มีการทอผ้าไหมที่ขึ้นชื่อในเรื่องการทอผ้าไหมปักทอง ที่สวยงามมากติด 1 ใน 10 เมืองทอผ้าไหมในประเทศไทยที่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์

ประคำสวย หมายถึง มีการประคำเงินขึ้นชื่อ ที่อำเภอเขวาสินรินทร์

ร่ำรวยปราสาท หมายถึง มีปราสาทกระจายอยู่เป็นจำนวนมาก และมีที่อายุเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย หนึ่งในนั้น คือ ปราสาทภูมิโปน

ผักกาดหวาน หมายถึง มีการทำผักกาดดองที่หวานอร่อยขึ้นชื่อ

ข้าวสารหอม หมายถึง มีข้าวสารที่ปลูกที่ทุ่งกุลาร้องไห้ และหอมอร่อยที่สุดในโลก

งามพร้อมวัฒนธรรม หมายถึง ดูจากการเล่นสงกรานต์ของชาวสุรินทร์และงานประเพณีมากมาย

ตราประจำจังหวัดสุรินทร์

ตราประจำจังหวัด : พระอินทร์ทรงประทับช้างเอราวัณอยู่หน้าปราสาทหินศีขรภูมิ (เดิมเรียกว่าปราสาทหินบ้านระแงง)

พระอินทร์ หมายถึง เทพเจ้าผู้ทรงเก่งกาจสามารถ

ช้าง หมายถึง เมืองที่มีช้างอยู่มากมาย

ปราสาทหิน คือ ปราสาทศีขรภูมิ

ดอกไม้ประจำจังหวัด : ดอกกันเกรา

ต้นไม้ประจำจังหวัด : ต้นกันเกรา

พันธุ์ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัด : มะค่าแต้

สัตว์น้ำประจำจังหวัด : ปลานวลจันทร์น้ำจืด

ธงประจำจังหวัด : ธงสีเขียว-เหลือง-แสด ตรงกลางมีตราประจำจังหวัดติดอยู่

สมัยทวารวดี พบมีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานมาก่อนแล้วในดินแดนแถบอีสานใต้ ไปจนถึงบริเวณแถบอีสานกลางโดยชนชาติแรก ๆ ที่ได้เข้าอาศัยอยู่ ชาติพันธุ์ตระกูลมอญ ละว้า ลัวะ และขอม

สมัยอาณาจักรขอมรุ่งเรือง ราวพุทธศตวรรษที่ 16-18 เป็นต้นมา ซึ่งชาวขอม ซึ่งเป็นคนพื้นเมืองดั้งเดิมในแถบดินแดนอีสานใต้ และแถบลาว สยาม กัมพูชา และญวน

สุรินทร์เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเป็นมายาวนาน จากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบ ข้อมูลในพงศาวดาร เรื่องเล่าตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาเป็นที่อยู่ของชนหลายเผ่าพันธุ์ทั้ง เขมร ลาว กูย ทำให้มีภาษาและวัฒนธรรมที่หลากหลายที่ผสมผสานกันอย่างกลมกลืน

เมืองโบราณเขตเมืองเก่าของเมืองสุรินทร์ อยู่พื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์มีมนุษย์เข้ามาตั้งชุมชนแล้วตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ลักษณะชุมชนเป็นเนินดินมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ รูปวงรี หรือวงกลม ขนาดกว้างประมาณ 1,000 เมตร ยาวประมาณ 1,300 เมตร เป็นลักษณะเฉพาะของแผนผังเมืองโบราณตั้งแต่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายถึงสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้นซึ่งพบทั่วไปในเขตภาคอีสานตอนล่าง กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานเมืองสุรินทร์ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 95 ตอนที่ 98 ลงวันที่ 19 กันยายน 2521

จากการสำรวจของหน่วยศิลปากรที่ 6 ในปี พ.ศ. 2534 พบว่าตัวเมืองยังมีสภาพที่สมบูรณ์เห็นแนวคูน้ำ-คันดินแบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ เมืองชั้นในและเมืองชั้นนอก

เมืองชั้นใน มีลักษณะเป็นรูปวงรีแบบสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายถึงสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้น มีขนาดกว้างประมาณ 1,000 เมตร ยาวประมาณ 1,300 เมตร สภาพคูเมืองค่อนข้างสมบูรณ์ มีบางส่วนเท่านั้นที่ขาดหายไป

เมืองชั้นนอก มีลักษณะแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าแบบชุมชนขอมโบราณ มีคูน้ำ 2 ชั้น คันดิน 1 ชั้นล้อมรอบ ขนาดกว้าง 1,500 เมตร ยาว 2,500 เมตร สภาพคูเมืองค่อนข้างสมบูรณ์ ยกเว้นด้านทิศใต้ พื้นที่บริเวณวังเก่าของเจ้าเมืองสุรินทร์อยู่บริเวณที่เป็นโรงพยาบาลสุรินทร์ บริเวณวัดศาลาลอยและพื้นที่ใกล้เคียงโรงเรียนสุรวิทยาคารและโรงเรียนสิรินธรในปัจจุบัน แต่อาคารโบราณสถานต่าง ๆ ได้ถูกรื้อถอนและทำลายทิ้งหมดแล้วเหลือแต่เพียงคูน้ำไว้ให้เห็นบริเวณด้านข้างโรงเรียนสิรินธร สะท้อนว่า พื้นที่ของเมืองสุรินทร์ในปัจจุบันนี้ เคยมีการตั้งถิ่นฐานมาแล้วตั้งแต่สมัยโบราณเป็นเวลาหลายพันปี

จากการศึกษาวิจัยการและสำรวจพบแหล่งโบราณคดีในจังหวัดสุรินทร์ กว่า 59 แห่ง ส่วนมากเป็นชุมชนโบราณที่มีคูน้ำ-คันดินล้อมรอบรูปวงรี หรือวงกลม ได้แก่

แหล่งโบราณคดีบ้านโนนสวรรค์ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี หมู่บ้านเป็นเนินสูงเกือบ 3 เมตร พบโบราณวัตถุได้แก่ เศษภาชนะดินเผาแบบต่าง ๆ รวมทั้งภาชนะเคลือบสีน้ำตาลแบบขอม และพบภาชนะที่ใช้บรรจุมีลักษณะเป็นภาชนะก้นมนขนาดใหญ่

ที่ใช้ในการฝังศพครั้งที่สองของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่มีอายุอยู่ในราว 2,000-1,500 ปี มาแล้ว พบมากไปตลอดลุ่มแม่น้ำมูลตอนกลางแถบจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และขอนแก่น เป็นลักษณะของกลุ่มวัฒนธรรมทุ่งกุลาร้องไห้ ปัจจุบันจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุรินทร์

แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท ตำบลปราสาททอง อำเภอปราสาท แหล่งโบราณคดีแห่งนี้เป็นที่ตั้งของปราสาททอง เป็นโบราณสถานขอมซึ่งกรมศิลปากรมีโครงการขุดแต่ง ในปี พ.ศ. 2536 และได้ขุดตรวจชั้นดินทางด้านหลังของโบราณสถาน พบหลักฐานสำคัญแสดงให้เห็นถึงการอยู่อาศัยของมนุษย์มาก่อนจะสร้างปราสาท คือ โครงกระดูกมนุษย์เพศชาย อายุประมาณ 35-40 ปี ปัจจุบันได้นำมาจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุรินทร์

นอกจากแหล่งโบราณคดีทั้งสองแหล่งนี้แล้ว ยังไม่มีการขุดค้นตามหลักวิชาการในอีกกว่า 50 แห่ง อาศัยเพียงเทียบเคียงค่าอายุกับแหล่งอื่น ๆ พอสรุปได้ว่ามีอายุอยู่ในราว 2,000-1,500 ปีมาแล้ว

หม่อมอมรวงศ์วิจิตร กล่าวไว้ในพงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสานกล่าวว่า เดิมพื้นที่ในมณฑลลาวทางนี้ เมื่อก่อนจุลศักราชได้ 1,000 ปี ก็เป็นทำเลป่าดง (เป็นการเรียกไปเองของสมัยกรุงศรีอยุธยา) ซึ่งเป็นที่อาศัยของพวกคนอันสืบเชื้อสายมาแต่ขอม ต่อมาเรียกกันว่า "กวย (กาย)" ซึ่งยังมีอาศัยอยู่ในฝั่งโขงตะวันออก ซึ่งปรากฏหลักฐานการสร้างปราสาทหิน และจากอิฐดินเผาจำนวนมากมีกระจายอยู่ทั่วไปในแถบอีสานใต้ ละโว้ (ลพบุรี) ไปจนถึงในเขตภาคกลาง (สมัยกรุงศรีอยุธยา หรือสมัยอาณาจักร ทวารวดี) และภาคเหนือตอนล่าง

จากหลักฐานที่พบภาชนะดินเผายุคก่อนประวัติศาสตร์ บริเวณจังหวัดสุรินทร์ และพบแหล่งชุมชนโบราณหลายแห่ง ย่อมแสดงให้เห็นว่า ในบริเวณจังหวัดสุรินทร์ มีผู้คนอาศัยนานมาแล้วตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์

ใน พ.ศ. 2538 นายเจริญ ไวรวิชัยกุล อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ พร้อมคณะได้ศึกษาและเก็บข้อมูลชุมชนโบราณบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ห้วยลำพลับพลาตำบลบน และลำน้ำมูลด้านใต้ เนื่องจากพบเนินสูง ๆ ต่ำ ๆ อยู่เป็นจำนวนมาก จากการสำรวจสันนิษฐานว่าเนินเหล่านี้เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์มาอย่างต่อเนื่อง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบหลักฐานชุมชนสมัยทวารวดีทั้งภูมิภาค เมืองโบราณที่สำคัญ เช่น เมืองฟ้าแดดสงยาง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์, เมืองนครจำปาศรี อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม, เมืองกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม, เมืองโบราณบ้านคอนสวรรค์ อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ, เมืองเสมา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมทวารวดี นั่นคือ การนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งก่อให้เกิดงานศิลปกรรมที่เนื่องในศาสนา ตามเมืองหรือชุมชนโบราณสมัยทวารวดีจะพบว่ามีการสร้างสิ่งก่อสร้าง หรือรูปเคารพในศาสนาพุทธขึ้น ได้แก่ พระพุทธรูป พระพิมพ์ ใบเสมา เป็นต้น